

Kirjoitustaidon koe: kevät 2022

Aihe: 4. Äidinkielet ja muut kielet

Eskoa ja Venlaa tarvitaan

Viime vuosina olen suomen kielen tilaa tarkkaillessani monesti harmitellut sekä paheksunut näkemääni ja kuulemaani. Se hieno kieli, joka vuosisatojen ajan hioutui kansamme suussa ja 1800-luvulta alkaen harppoi voitokkaasti eteenpäin myös painetuissa romaaneissa, oppikirjoissa ja sanomalehdissä, on sittemmin joutunut peräti surkeaan tilaan. Amerikkalaisten taloudellisen ja kulttuurisen ylivallan vuoksi on englannin kieli tunkeutunut maahamme ja valtaa nyt kiivaalla vauhdilla alaa kansalliskieliltämme, ruotsilta ja suomelta.

Kotimaisten kielten keskuksen verkkosivuilla 26.10.2018 julkaistu Suomen kielen lautakunnan kannanotto "Suomi tarvitsee pikaisesti kansallisen kielipoliittisen ohjelman" kiinnittää huomiota tähän onnettomuuteen ja vaatii muutosta. Kannanotossa lautakunta vetoaa valtiovaltaan sen puolesta, että alettaisiin viipymättä harkita toimenpiteitä uhanalaisten kansalliskieltemme elinvoiman varjelemiseksi. Suomen kieli on lautakunnan mukaan vaarassa joutua syrjään englannin tieltä monilla yhteiskunnan aloilla. Kannanotossa ennustetaan synkästi, että kun kieltä ei enää käytetä työelämässä, kouluissa ja tieteessä, voi käydä jopa niin, että se vähitellen häviää kokonaan käytöstä.

Tätä häviämistä ennakoivia merkkejä on jo nähtävissä: Suomalaisten taito puhua omaa kieltään heikkenee jatkuvasti. Tavalliseksi ja hyväksytyksi vaikuttaa tulleen sellainen puhumisen tapa, jossa sanoja huolimattomasti viskotaan sekaviin muodostelmiin ilman pyrkimystä luoda järkevää kokonaisuutta ja sopusointua taivutusmuodoissa. Jokainen, joka seuraa television ja radion ajankohtaisohjelmia, tunnistaa varmasti kyseisen ilmiön. Ainoana vaatimuksena tuntuu sanomisessa olevan, että kuulija suunnilleen oikeasuuntaisista ilmaisuista ja kömpelöistä sanankäänteistä pystyy päättelemään, mitä tarkoitetaan. Siksi on nykyisin normaalia lausua, että jokin "näyttäytyy joltakin" tai möhliä sekä-että-rakenne jopa kirjoitetussa tekstissä muotoon "sekä-ja".

Tietysti viestin perillemeno on puheessa tärkeimpiä asioita, mutta jos tämä tasonlaskemisen kehitys viedään johdonmukaiseen päätepiesteeseensä, ja sujuvuuden ynnä oikeakielisyyden ihanteesta luovutaan, niin kohta päädytään semmoisiin viehkeisiin ulosanteihin kuin "sinä, mene, kauppa, peruna, nyt". Saahan tuosta selvän, niin kuin töyssyistä tietäkin pääsee perille, mutta sileyttä ja sulavuutta arvostavan tuntoa se leikkaa pahemman kerran.

Ei jokaisen arkisen lauseen toki tarvitse olla huippuunsa jalostettu kielellinen taidonnäyte, mutta suotavaa olisi hieman nähdä vaivaa ja muovata sanottavaansa sievemmäksi ennen kuin se livahtaa ulos suusta. Tämä vaatii taitoa, joka ei pääse kehittymään, mikäli ei jatkuvasti lue suomenkielisiä tekstejä ja kuule kieltä käytettävän. Monen kohdalla vapaa-ajan täyttäneen jo nyt englanninkielinen televisioviihde ja musiikki, ja jos vielä työpaikallakin puhutaan englantia, niin jääpä siinä oman äidinkielen osuus mitättömän pieneksi. Sitä ei edes tunne kaipaavansa, koska tottuu toisen kielen sointiin ja alkaa pitää sitä parempana.

Kieliopillisen taidon heikkenemisen ohella toinen suomalaista puheenpartta nykyisin leimaava ilmiö onkin englannin kielen runsas käyttö. Ilmiö on valitettava, mutta toisin kuin liian vähän kirjoittavien ja lukevien nykyihmisten avuton sählääminen kielioppirakenteiden kanssa, on se kuitenkin jossain määrin puolustettavissa. Tapa sekoittaa suomea ja englantia muistuttaa kirjailija Tito Collianderin omaelämäkertaan Lapsuuteni huvilat (1967) sisältyvää kuvausta kirjoittajan lapsuudenkodin kielellisestä sekamelskasta, jossa eurooppalaisia kieliä, kuten venäjää, ruotsia ja englantia, yhdisteltiin arkipuheessa huolettomasti valiten aina se kieli, josta löytyi tarpeeseen sopivin ilmaisu.

Collianderin perheen vapaa ja vallaton tyyli saa minulta täyden siunauksen. Miksipä ei ihminen saisi vapaasti ammentaa koko monikielisestä sanavarastostaan sitä, mikä kulloinkin parhaalta tuntuu, kunhan läsnäolevat vain ymmärtävät puheen. Itsekin saatan toisinaan käyttää vieraskielistä ilmaisua suomenkielisen juttelemiseni seassa. Samaan ilmiöön perustuvat myös lainasanat: kun jossakin kielessä on oikein kätevä tai nokkela ilmaisu, joka toisesta kielestä uupuu, sopii sen mainiosti monistua kielirajan yli tyhjää paikkaa täyttämään.

Monella suomalaisella on kuitenkin vieraan apu mielessä silloinkin, kun kotoiset keinot ajaisivat saman asian: taannoin junassa kohtasin eräänkin miehen, joka kertoi toverilleen olevansa parhaillaan "looking forward to tiistai". Samoin kuulee ajoittain, että suomea äidinkielenään puhuva henkilö yhtäkkiä vaihtaa englantiin ja puhuu sillä jopa kokonaisia virkkeitä.

Tällaiset kohtaukset synnyttävät sen surullisen vaikutelman, että moni on jo alentanut oman äidinkielenensä toiselle sijalle, koska kokee englannin kielen omaan suuhunsa sopivammaksi. Samaa kielii sekin, että lapselle yhä useammin valitaan jokin niin sanottu eurooppalainen nimi, kuten Leo tai Emilia, jota ei suomalaisiksi tunnista. Kauniita nimiähän ne, mutta eivätköhän englantilaiset ja italialaiset huolehdi siitä, että niiden kantajia riittää maailmassa. Meidän suomalaisten on nimettävä lapsemme Eskoiksi ja Venloiksi, sillä jos me sitä emme tee, niin on vuorentarvontaa, että eivät muutenkaan Euroopassa noita nimiä hengissä säilytä.

Äidinkielen merkitystä käsittelevässä Suomen Kuvalehden kolumnissaan "Hyvä uusi ylioppilas" (27.11.2020) opettaja Lari Kotilainen vetoaa tuoreisiin ylioppilaisiin ja ehdottaa, että vaikka suomen kieli on heitä varten, voisivat myös he olla "hiukkasen sitä varten". Hän kirjoittaa viisaasti, että kielen on mahdollista kukoistaa vain, jos sen puhujat antavat sille arvostusta. Kotilaisen vetoomuksen hengessä toivoisin minäkin, että suomalaiset, niin ylioppilaat kuin muutkin, soisivat omalle äidinkielelleen sen arvoaseman, jonka se ansaitsee, ja toisin kuin mies junassa, "odottaisivat innolla", niin kuin täällä on tehty vuosisatojen ajan (vaikka ei sentään samaa odotusta). Suomen kieli ei voi menestyä, jos se ei suomalaisten parissa ole ensimmäisellä sijalla kielten joukossa. Siksi se tarvitsee tarmokkaita suojelijoita ja omistautuneita käyttäjiä.

Jos mielii olla oikein aimo lohkareen verran suomea varten, voisi joskus myös keksiä jonkin uuden ilmaisun kuvaamaan omaa ajatustaan. Miltä tuntuisi innolla odottamisen sijaan esimerkiksi vartoa kiinteästi? Ei suomen kieli valmis ole, ja voimakkaasti suosittelen kaikille osallistumista sen rikastuttamiseen. Toimiessaan näin tulee kielenkehittäjä jatkaneeksi sitä "kahden vuosisadan mittaista määrätietoista työtä", jolla Suomen kielen lautakunnan mukaan on muokattu

suomea soveltuvaksi kaikille elämän osa-alueille. Sitä työtä tekivät fennomaanit yliopistoissa, ja sitä teki Aleksis Kivi kirjoittaessaan ensimmäisen suomenkielisen romaanin. Nyt sitä voi tehdä jokainen, millä alalla ikinä toimiikin, jotta viimeisen suomenkielisen romaanin julkaisu ei koittaisi aivan pian.

6 102 merkkiä

Abiturientti. 2022.

Kehys päättyy

KOMMENTTI

Vastaus on kokonaisuutena erinomainen. Se täyttää erinomaisesti tehtävänannon, ja viesti välittyy lukijalle kirkkaasti. Kirjoittaja kielentää ajatuksensa selkeästi ja persoonallisesti. Valittu näkökulma säilyy läpi tekstin. Kirjoittaja sitoo taitavasti omat laajat tietonsa ja näkemyksensä valittuihin aineistoihin, ja ne muodostavat ehyen kokonaisuuden.

Vastauksen pisteet: 60/60 p.